

Mesélő fotók és tárgyak - a finnugorok világa

Pálma Pásztor

2014. február 11., kedd, 09:24

A néprajz vagy a finnugor kultúra iránt érdeklődők számára igazi csemege a TIK két kiállítása. Az egyik egy fotókiállítás, a másikat pedig a Finnugor Nyelvtudományi Tanszék oktatói által összegyűjtött tárgyakból, könyvekből állították össze.

A fotókiállítás Lennart Meri, Észtország korábbi köztársasági elnökének a finnugor népeknél folytatott expedícióit mutatja be. A kiállítás Meri első kultúranropológiai filmjéről kapta a címet: "A vízimadarak népe". A film készítése során Meriben saját vallomása szerint is mindvégig küzdött a filmes és az író – ez a kettősség neki nyilván okozhatott némi fejtörést, de a nézőnek csak annál nagyobb élményt nyújt. A film – és a TIK-ben látható felvételek is – úgy mutatják be az egzotikus vidékeket, mesterségeket és mindennapi tevékenységeket, hogy a középpontban mindvégig az ember áll.

Az angol-magyar kísérszövegeket olvasgatva, már sokszor a megidézett népek neve is egzotikusnak hat: livek, vótok, vepszik, számik... Engem nagyon megfogott, hogy a legtöbb képcsoporthoz személyes, emberi történetek is fűződnek. Például a számi knál egy férfi így vallott a stábnak: *"Áila vagyok és számi, más, mint a többiek. Nem akarom, hogy a kultúránk beleolvadjon a nagyobb kultúrákba."* Reméljük, félelme nem teljesül, ő maga mindenesetre tett ezért: 1991-ben elsőként kapta meg számi nyelven alkotó költőként az Észak-T Irodalmi Díjat. Ugyanitt ridegebb fogadtatásban is volt része a stábnak. Napokat éltek a rénszarvastenyésztők közt a tundrán, közülük az egyik fogalmazta meg így a véleményét: *"Nem akarunk a filmeket egzotikus attrakciója lenni. Idejöttök, részt vesztek a mindennapjainkban, aztán nyomtalanul eltűntök."*

Máshol a kezdeti távolságtartás után csaknem maguk közé fogadták őket. Például részt vehettek egy hagyományos manysi temetésen, ahol egy vak énekmondó mesélt a világ teremtéséről és a vízözönről. Máshol pedig a kart, vagyis a falu bölcse mellett lehettek, amíg ő egy rituálét végzett.

A komik földjéről Meri izesen szemléletes képet fest: a hatalmas hóban elől halad a komi vadász kutyája kíséretében, mögötte a stáb a forgatáshoz szükséges felszerelés alatt görnyedezve igyekszik legalábbis nem nagyon lemaradni. Ezek a vidéken új értelmet nyer a "hőfogság" fogalma is. A komi erdőségek azonban nem csak a múlt vadregényes szépségét rejtették. Azokban az időkben azonban még nem beszélhettek a sűrűségben megbúvó büntetőbörtönökről...

Volt, ahol kifejezetten mostoha körülmények között forgattak-fényképeztek. Karjala földjéről például még megbízható térképük sem volt; arról nem is beszélve, hogy határvidékről lévén szó, még interjúik közben is elmaradhatatlan árnyékaik voltak a szovjet határőrök. Fegyveresen. Az erzák váratlan ajándékképp kerültek bele az útvonaltervbe; de megérte: feledhetetlen népdalaikkal örvendeztették meg a stábot.

A "Tekereg az út, kanyarog az út" című kiállítás keretében a kihelyezett tárlókban számos különleges tárgyat tekinthet meg a látogató, melyek a tanszék fáradhatatlan kutatómunkája eredményeképp gyűltek össze ilyen szép számban.

Jó néhány ruhadarab, illetve népviseletbe öltöztetett baba szemléltette, milyen sokszínű is e népek viselete. Kissé megmosolyogtatott az erza-mondinoknál jellegzetes pulajhoz, vagyis hátsó kötényhez fűzött magyarázat. A ruhadarab a hagyományos esküvői viselet része, és sajátosága, hogy az ara hátsó felét a valóságosnál nagyobbak mutatja. Ugyanis ezt a testi vonást arrafelé a kivételesen jó munkabírással társítják... Kissé még az öltözékeknél és ékszereknél maradvá: számos textil-, illetve gyöngyből készült darabon figyelhetünk meg jellegzetes, geometrikus díszítőelemeiket. Tetszetős volt az a kislány nyakék, melyet pénzürmékből fűztek össze; a legrégebbi a XVIII. századból származik.

Ha jellemző állatot kellene mondani a földjükről, valószínűleg a rénszarvas az elsők között ugrana be legtöbbünknek. Nem véletlen: ezen a kiállításon is számos, rénszarvasból készült tárggyal találkoztunk. Közülük egy manysi hangszerrel, a turmánna, melyet leginkább a dorombhoz (ez utóbbi egy pengetéssel és fúvással megszólaltatott egyszerű hangszer) lehetne hasonlítani. A fából faragott játékszánokat is rénszarvasfogak egészítették ki, ezek jelképezték az embereket. Ha már a hangszereknél tartunk: a sokunk számára a Kincskereső kisködmönből ismerős körtemuzsikát itt élőben is megnézhetjük. Az udmurt változat madár alakú (nem véletlen; a finnugor népek mitológiájába fontos szerephez jutottak a szárnyasok).

A tarka tárgyak mellett azonban szép számmal láthatunk könyveket is, közülük mesekönyvet, valamint népdalgyűjteményt is. A dalokkal (köztük a címadó "Tekereg az út, kanyarog az út" is felcsendült) színesített megnyitó után egy rövid, de annál érdekesebb előadáson is részt vehettünk. Az izgalmas hívószavakat felvillantó bevezetőből megtudhattuk többek között, hogy a finnugor nyelvrokonsággal rendelkező népek napja október 3-a, a már kihalt rokon nyelveké pedig szeptember 20. Utóbbi dátum azért nevezetes, mert ezen a napon hunyt el a kamaz nyelv utolsó beszélője. Adalék a Gyűrűk Ura kedvelőinek: a kveja nyelv megalkotásánál Tolkien a finnból merített.

A címben is jelzett földön, vízen és online irányvonulat követtük. Bár a dokumentumfilmek és más ismeretterjesztő anyagok előszeretettel festik erőteljesen hagyományosnak a finnugor népek életmódját (érthetően amúgy, hiszen ez az "egzotikus", ez számít érdekesnek); a valóság azonban ennél árnyaltabb. Igen, valóban él még az ősi életforma is (szerencsére), gyűjtögetéssel, rénszarvascsordákkal, vadászattal együtt. Azonban a legtöbb népről ma már elmondható, hogy legalább egyharmaduk városi életforma szerint él – ebből aztán olykor jelen és múlt érdekes keveredése születik. Erre a fotókiállításon is találtunk példát, amikor az öreg finn előhozta a pajtából a hagyományos facsónakját – végében felerősített (akkor) modern motorral.

A "víz" jegyében eredetmondákat ismerhettünk meg. A finnugor világnép szerint van a világ közepe (itt élünk mi), délen és fenn helyezkedik el a túlvilág, ahol minden jó és szép. Innen ered az Élet Vize, áthalad a mi világunkon, majd az Alvilágba vezet. Van egy égi mása is; melyen a vándormadarak haladnak céljuk felé. Ez a ludak útja / a vadkacsák útja – vagy mifelénk: a Tejút.

Közismertebb talán a Kalevala "tojásból lett világ" – regéje. Végezetül, egy másik (fő vonásaiban más nyelvterületen is elterjedt) történet szerint a vízen sétált egy istenség, és kísérője-ellenlábasa; utóbbi sokféle változatban szerepel, de eredetileg valószínűleg bűvarkacsa volt. Eldöntötték, hogy megteremtik a világot, de ehhez föld is kellett, amiért az isten a kacsát küldte le a víz mélyére. A kacska hozott is földet, de – a kéréssel ellentétben – nem adta át az egészet, hanem csőre sarkában elrejtett pár homokszemet. Az isten szerteszórtá a homokot; ebből lett minden, ami jó a földön. Csakhogy a kacska sem rejtegethette a végtelenségig az "ellopott" homokszemet, s mikor kiköpte, abból lettek a mocsárvidékek, és minden, ami rossz a földön.

Az előadást a finnugor népek és az online világ kapcsolatával zártuk. A finneknél legalább kétszer olyan elterjedt, mint nálunk; az észtekét pedig mi sem szemlélteti jobban, mint hogy már vagy tíz éve a választásokat is egypár kattintással intézik el. Nem úgy a kis népek! Ami a web1, vagyis a "hivatalos" szolgáltatásokat (pl. számlák) illeti, ezek nem léteznek az ő nyelvükön. A web2-es, elsősorban a felhasználókon múló területek: facebook, vk.com, wikipedia, videomegosztó portálok ellenben dinamikusán fejlődnek és hódítanak teret; létezik például udmurt gasztroblog is.

A két kiállítás február 10. és 24. között tekinthető meg a TIK-ben.

Képek: www.picasaweb.hu, www.wikipedia.hu

8+1

Megosztom Rajtad kívül 7 személy kedveli ezt.

[Vissza a hírekhez](#)
[Vissza a főoldalra](#)

[Impresszum](#) [Adatvédelmi irányelvek](#) [Médiaajánlat](#) [Állásajánlat](#) [PartyPonty.hu az oldalon](#) [Szegedi Egyetemi Rádió \(SZER\)](#)

PartyPonty.hu Honlap (Rev. 8064ae539c6af95beb5c7cb91695a3caf2a45a9)